Rättsfallssamlingen

FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT
JÁN MAZÁK
föredraget den 26 januari 2012 [1]

Mål C-527/10

ERSTE Bank Hungary Nyrt
motRepubliken Ungern,B.C.L. Trading GmbHoch
ERSTE Befektetési Zrt.

(begäran om förhandsavgörande från Legfelsőbb Bíróság (Ungern))

”Civilrättsligt samarbete — Insolvensförfaranden — Tillämpning i tiden av förordning (EG) nr 1346/2000 — Internationell behörighet — Talan som direkt kan härledas från insolvensförfarandet och står i nära samband med detta — Tillämplig lag — Tredjemansskydd — Avvisning av begäran om förhandsavgörande”

1. Föreliggande begäran om förhandsavgörande från Legfelsőbb Bíróság (Ungern) rör tolkningen av rådets förordning (EG) nr 1346/2000 av den 29 maj 2000 om insolvensförfaranden (nedan kallad förordningen) [2]. Det handlar huvudsakligen om att avgöra huruvida artikel 5.1 i nämnda förordning avseende tredjemansskydd vad gäller egendom som tillhör gäldenären och som finns inom en annan medlemsstats territorium än den medlemsstat där insolvensförfarandet inletts även är tillämplig i ett fall där gäldenärens egendom befinner sig i en medlemsstat som anslutit sig till Europeiska unionen efter det att insolvensförfarandet inletts.

Tillämpliga bestämmelser

Akt om villkoren för anslutning

2. I artikel 2 i akten om villkoren för Republiken Tjeckiens, Republiken Estlands, Republiken Cyperns, Republiken Lettlands, Republiken Litauens, Republiken Ungerns, Republiken Maltas, Republiken Polens, Republiken Sloveniens och Republiken Slovakiens anslutning till de fördrag som ligger till grund för Europeiska unionen och om anpassning av fördragen [3] (nedan kallad akten om villkoren för anslutning) föreskrivs följande:

”Från och med dagen för anslutningen skall bestämmelserna i de grundläggande fördragen och i rättsakter som har antagits av institutionerna och Europeiska centralbanken före anslutningen vara bindande för de nya medlemsstaterna och skall tillämpas i dessa på de villkor som anges i de fördragen och i denna anslutningsakt.”

1 — Originalspråk: franska.
2 — EGT L 160, s. 1.
3 — EUT L 236, 2003, s. 33.

Förordningen

3. För att fastställa den domstol som är behörig för att inleda ett insolvensförfarande föreskrivs följande i artikel 3.1 och 3.2 i förordningen:

”1. Domstolarna i den medlemsstat inom vars territorium platsen där gäldenärens huvudsakliga intressen finns, har behörighet att inleda ett insolvensförfarande. För bolag och andra juridiska personer skall sätet anses vara platsen där de huvudsakliga intressena finns, om inte annat visas.

2. När platsen där en gäldenärs huvudsakliga intressen finns befinner sig inom en medlemsstats territorium, har domstolarna i en annan medlemsstat behörighet att inleda ett insolvensförfarande endast om gäldenären har ett driftställe i den senare medlemsstaten. Verkningarna av detta förfarande får enbart omfatta gäldenären tillhörig egendom som finns inom denna medlemsstats territorium.”

4. Med avseende på fastställandet av tillämplig lag på insolvensförfarandet föreskrivs följande i artikel 4.1 i förordningen:

”Om inte annat föreskrivs i denna förordning skall lagen i den medlemsstat inom vars territorium insolvensförfarandet inleds, nedan kallad inledningsstaten, vara tillämplig på insolvensförfarandet och dess verkningar.”

5. Vad gäller tredjemansskydd föreskrivs följande i artikel 5.1 i förordningen:

”Borgenärs eller tredje mans sakrättsliga skydd beträffande materiell eller immateriell, fast eller lös egendom – både särskilda tillgångar och en samling obestämda tillgångar som en helhet och som ändras vid olika tidpunkter – som tillhör gäldenären och som vid den tidpunkt när ett insolvensförfarande inleds finns i en annan medlemsstat, skall inte påverkas av att ett insolvensförfarande inleds i en annan medlemsstat.”

6. I artikel 16.1 i förordningen som ingår i kapitel II, som har rubriken ”Erkännande av insolvensförfaranden”, föreskrivs följande:

”Beslut om att inleda ett insolvensförfarande fattat av en domstol i en medlemsstat, som har behörighet enligt artikel 3, skall från den tidpunkt det har verkan i inledningsstaten erkännas i alla andra medlemsstater.

...”

7. Artikel 43 i förordningen som innehåller bestämmelser om dess tillämpning i tiden har följande lydelse:

”Bestämmelserna i denna förordning gäller enbart för insolvensförfaranden som har inletts efter det att förordningen har trätt i kraft. Rättshandlingar som gäldenären har företagit före denna tidpunkt skall regleras av den lag som var tillämplig på rättshandlingen när den företogs.”

8. Enligt artikel 47 i förordningen trädde förordningen i kraft den 31 maj 2002.

Bakgrund till tvisten, förfarandet och tolkningsfrågorna

9. Den 8 maj 1998 hade Postabank és Takarékpénztár Rt (nedan kallad Postabank) öppnat två oåterkalleliga remburser om framtida betalning till förmån för B.C.L. Trading GmbH med säte i Wien (nedan kallat B.C.L. Trading) om betalning av två belopp på 6 000 000 USD respektive 6 120 000 USD.

10. B.C.L. Trading överlät därefter de fordringar som den kunde kräva betalning för med stöd av rembursen till olika banker. Därefter vägrade Postabank att erlägga betalning enligt rembursen med motiveringen att de insättningsbevis som lämnats var förfalskade.

11. Den 9 juli 2003 lämnade B.C.L. Trading som säkerhet aktier i Postabank som den ägde för det fall Postabank skulle vara tvungen att på grundval av rembursen utbetala belopp på upp till 12 120 000 USD. Dessa aktier utgjorde säkerheten.

12. I anslutning härtill nåddes en förlikning i målet mellan ERSTE Bank Hungary Nyrt. (nedan kallad ERSTE Bank), som hade trätt i Postabanks ställe, och cessionariebankerna, enligt vilken förstnämnda skulle utge ett belopp på 7 850 000 USD till dessa.

13. Den 5 december 2003 inleddes ett insolvensförfarande i Österrike mot B.C.L. Trading, som offentliggjordes den 4 februari 2004.

14. Vad gäller de aktier i Postabank som ägdes av B.C.L. Trading som hade ersatts av aktier i ERSTE Bank, som hade trätt i Postabanks ställe, och som hade lämnats som säkerhet meddelade Legfelsőbb Bíróság den 6 december 2005 ett icke slutligt beslut genom vilket den ungerska staten ålades att förvärva nämnda aktier, för ett pris på 1 516 450 200 HUF, med motiveringen att den sistnämnda utövade ett avgörande inflytande på Postabank, vilket enligt den ungerska lagstiftningen medförde en skyldighet för denna att förvärva de aktier i Postabank som erbjudits till försäljning av små aktieägare. Den ungerska staten uppfyllde sin skyldighet genom att förvärva nämnda aktier och ställde säkerhet i form av nedsättning hos myndighet av det penningbelopp som den av Legfelsőbb Bíróság hade ålagts att utge.

15. Den 27 januari 2006 väckte ERSTE Bank talan mot den ungerska staten, den första motparten, B.C.L. Trading, den andra motparten, och ERSTE Befektetési Zrt., den tredje motparten, vid Fővárosi Bíróság (domstol i Budapest) och yrkade att det skulle fastställas att det förelåg en säkerhet i det nedsatta beloppet.

16. Fővárosi Bíróság konstaterade att det pågick ett insolvensförfarande i Österrike mot B.C.L. Trading i enlighet med österrikisk rätt och slöt sig till att det enligt österrikisk konkursrätt inte var möjligt att inleda ett förfarande mot en ekonomisk enhet i likvidation vad beträffar konkursboet, vilket är jämförligt med en fullständig blockering av alla rättsmedel. Fővárosi Bíróság avskrev således ärendet.

17. Ítélőtábla (regional appelationsdomstol) prövade målet i andra instans till följd av att ERSTE Bank inkommit med överklagande, och fastställde beslutet från underinstansen. Enligt Ítélőtábla följer det av artikel 4.1 i förordningen att österrikisk lag ska tillämpas i målet vid den nationella domstolen vilken utesluter möjligheten att inleda ett sådant rättsligt förfarande.

18. ERSTE Bank överklagade till kassationsdomstolen Legfelsőbb Bíróság. Denna fann att det är nödvändigt att tolka artikel 5.1 i förordningen för att kunna avgöra den föreliggande tvisten. Mot bakgrund härav beslutade Legfelsőbb Bíróság att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfråga till domstolen:

”Ska artikel 5.1 i [förordningen] ... tillämpas i ett civilrättsligt domstolsförfarande beträffande en sakrätt (i det förevarande fallet en säkerhet) om den stat där den egendom som utgör säkerheten – närmare bestämt värdepapper – befann sig ännu inte var medlem i Europeiska unionen när det pågående insolvensförfarandet inleddes men var medlem när talan väcktes?”

19. Det ska dessutom tilläggas att ERSTE Bank förutom att yrka att det skulle fastställas att det förelåg en säkerhet ansökte om att ett andra insolvensförfarande skulle inledas avseende B.C.L. Tradings tillgångar som var belägna i Ungern. Legfelsőbb Bíróság konstaterade att förordningen var tillämplig i förevarande fall men ogillade talan på grund av att ERSTE Bank inte kunde visa att B.C.L. Trading hade en filial i Ungern.

Bedömning

20. Av vad som anges i beslutet om hänskjutande kan slutsatsen dras att de ungerska domstolarna som dömt i första och andra instans ogillade ERSTE Banks talan på grundval av den österrikiska lagstiftningen som de tillämpade i enlighet med artikel 4 i förordningen i vilken den allmänna principen fastställs att rättsordningen i den medlemsstat där förfarandet inleds ska vara tillämplig (*lex concursus*) på insolvensförfarandet och dess verkningar.

21. Den hänskjutande domstolen som ska ta ställning till ett överklagande har övervägt att tillämpa artikel 5.1 i förordningen som enligt skälen 24 och 25 i förordningen utgör ett undantag från denna allmänna princip. Det rör sig om ett undantag till fördel för sakrätter till tillgångar som tillhör gäldenären och som befinner sig i en annan medlemsstat än den där insolvensförfarandet inletts.

22. Den hänskjutande domstolen har i detta avseende ifrågasatt huruvida den omständigheten att gäldenärens tillgångar (i förevarande fall de aktier som B.C.L. Trading innehar i ERSTE Bank eller motsvarande penningbelopp) med avseende på vilka tredje man har säkerhetsrätt (nämligen den säkerhet som har ställts ut till förmån för ERSTE Bank) befinner sig i en annan medlemsstat (i förevarande fall Ungern) än den medlemsstat i vilken insolvensförfarandet inletts (i förevarande fall Österrike), medan den stat där den berörda egendomen finns anslutit sig till unionen först efter det att insolvensförfarandet inletts mot gäldenären, inte utgör hinder mot att tillämpa artikel 5.1 i förordningen.

23. Denna omständighet innebär emellertid inte att enbart tillämpningen av denna bestämmelse i förordningen har ifrågasatts utan även tillämpningen i tiden (*ratione temporis*) av förordningen i förevarande fall. Innan jag tar ställning till frågan huruvida artikel 5.1 i förordningen är tillämplig ska verkningarna i tiden av nämnda förordning i de medlemsstater som anslutit sig till unionen efter det att förordningen trätt i kraft klargöras.

24. Tillämpningen i tiden av förordningen regleras i artikel 43 enligt vilken bestämmelserna i denna förordning enbart gäller för insolvensförfaranden som har inletts efter det att förordningen har trätt i kraft. Sistnämnda tidpunkt kan fastställas med lätthet, eftersom den uttryckligen anges i förordningen. I artikel 47 fastställs denna tidpunkt till den 31 maj 2002.

25. I förevarande fall inleddes insolvensförfarandet mot B.C.L. Trading i Österrike den 5 december 2003 och offentliggjordes den 4 februari 2004. Det är således utrett att detta förfarande inleddes efter den 31 maj 2002 och att förordningen följaktligen är tillämplig fullt ut på detta.

26. Trots att detta inte uttryckligen framgår av de uppgifter som lämnats i begäran om förhandsavgörande kan det, eftersom B.C.L. Trading hade sitt säte i Wien, på grundval av artikel 3.1 i förordningen antas att det insolvensförfarande som inleddes i Österrike utgjorde ett huvudförfarande som enligt skäl 12 i förordningen har allmän räckvidd och avser att omfatta gäldenärens samtliga tillgångar. Det ska i detta avseende emellertid erinras om att uttrycket ”gäldenärens samtliga tillgångar” med nödvändighet enbart ska avse de tillgångar som tillhör gäldenären som befinner sig i

samtliga medlemsstater där förordningen är tillämplig. [4]

27. Detta innebär på grundval av förordningen att B.C.L. Tradings tillgångar som befann sig i Ungern när denna stat ännu inte var medlem av unionen inte berördes av det insolvensförfarande som inleddes i Österrike.

28. Frågan uppkommer emellertid huruvida denna situation har ändrats till följd av Ungerns anslutning till Europeiska unionen, det vill säga efter den 1 maj 2004. Enligt min mening ska denna fråga besvaras jakande med beaktande av bestämmelserna i artikel 16.1 jämförd med artikel 17.1 i förordningen som enligt artikel 2 i akten om villkoren för anslutning är tillämplig. Det är just dessa bestämmelser i förordningen som innebär att gäldenärens tillgångar som befinner sig i en anslutande medlemsstat kontinuerligt integreras i huvudinsolvensförfarandet.

29. Enligt artikel 16.1 i förordningen ska alla medlemsstater erkänna beslut om att inleda ett insolvensförfarande från den tidpunkt det har verkan i inledningsstaten under förutsättning att det har fattats av en domstol i en medlemsstat, som har behörighet enligt artikel 3. Det är uppenbart att denna skyldighet enligt artikel 2 i akten om villkor för anslutning kan gälla för medlemsstater som anslutit sig till Europeiska unionen efter det att förordningen trätt i kraft först efter att den berörda staten anslutit sig till Europeiska unionen.

30. Vad gäller villkoret att förfarandet ska inledas av en domstol som har behörighet enligt artikel 3 i förordningen bör det noteras att det saknar betydelse om den stat där beslutet att inleda insolvensförfarandet ska erkännas redan var medlem av unionen när beslutet att inleda förfarandet fattades.

31. Av artikel 16.1 i förordningen jämförd med artikel 2 i akten om villkor för anslutning framgår emellertid att den medlemsstat som anslutit sig till Europeiska unionen efter det att förordningen trätt i kraft från och med den dag då den anslutit sig till Europeiska unionen var skyldig att erkänna samtliga beslut om att inleda ett insolvensförfarande om detta hade fattats av en behörig myndighet enligt artikel 3 i förordningen. Från och med dagen för en medlemsstats anslutning till Europeiska unionen ska beslutet om att inleda ett insolvensförfarande fattat av en domstol i en medlemsstat, som har behörighet enligt artikel 3 i förordningen, i enlighet med artikel 17.1 i förordningen ha samma verkningar i den nya medlemsstaten som det har i inledningsstaten.

32. Det ska i detta avseende fastställas att det enligt skäl 22 i förordningen rör sig om ett automatiskt erkännande av beslut om att inleda ett insolvensförfarande. Såsom domstolen redan fastställt har principen om ömsesidigt förtroende möjliggjort för medlemsstaterna att avstå från sina interna bestämmelser om erkännande och verkställighet till förmån för en förenklad mekanism för erkännande och verkställighet av beslut som fattats inom ramen för ett insolvensförfarande. [5]

33. För att återvända till behandlingen av detta mål ska det erinras om att ERSTE Bank den 27 januari 2006, det vill säga efter det att Ungern anslutit sig till Europeiska unionen, väckte talan vid en ungersk domstol om att det skulle fastställas att det förelåg en säkerhet i det nedsatta beloppet. Mot bakgrund av vad som anförts ovan framgår att det vid denna tidpunkt inte var möjligt att bortse från det insolvensförfarande mot B.C.L. Trading som hade inletts i Österrike på grund av det automatiska erkännandet av beslutet om att inleda ett insolvensförfarande enligt artikel 16.1 i förordningen som blev tillämpligt i Ungern efter dess anslutning till Europeiska unionen. Beslutet om att inleda ett insolvensförfarande som fattats av en domstol i Österrike hade enligt artikel 17.1 i förordningen följaktligen samma verkningar i Ungern som i Österrike.

4 — Se, för ett liknande resonemang, dom av den 2 maj 2006 i mål C-341/04, Eurofood IFSC (REG 2006, s. I-3813), punkt 28, av den 21 januari 2010 i mål C-444/07, MG Probud Gdynia (REU 2011, s. I-417), punkt 22, samt av den 17 november 2011 i mål C-112/10, Zaza Retail (REU 2011, s. I-11525), punkt 17.

5 — Domen i målet MG Probud Gdynia (ovan fotnot 4), punkt 28 och där angiven rättspraxis.

34. Eftersom ERSTE Banks talan avsåg den juridiska personens tillgångar med avseende på vilka ett insolvensförfarande redan hade inletts i en annan medlemsstat och den österrikiska domstolens beslut om att inleda ett insolvensförfarande skulle erkännas i Ungern ankom det på de ungerska domstolarna att tillämpa de processuella bestämmelser som föreskrivs i denna förordning. Detta innebär att den domstol som har att pröva ERSTE Banks talan inledningsvis ska pröva om den har internationell behörighet och därefter med hjälp av förordningen fastställa tillämplig lag.

35. Vad gäller prövningen av domstolens internationella behörighet har den hänskjutande domstolen i sitt beslut om hänskjutande påpekat att en tolkning av artikel 5.1 i förordningen var nödvändig för att fastställa om de ungerska domstolarna var behöriga att pröva ERSTE Banks talan.

36. Artikel 5.1 i förordningen avser emellertid inte domstolens behörighet. Nämnda bestämmelse reglerar inte den behörighetskonflikt som insolvensförfarandet kan ge upphov till. Denna bestämmelse utgör en lagvalsregel i form av ett undantag från den allmänna principen i artikel 4.1 i förordningen att lagen i den medlemsstat där insolvensförfarandet inleds ska vara tillämplig.

37. Det är således uppenbart att artikel 5.1 i förordningen inte är användbar för prövningen av huruvida de ungerska domstolarna som har att pröva ERSTE Banks talan har internationell behörighet.

38. Det ska i detta avseende emellertid klargöras att den hänskjutande domstolen inte har ställt tolkningsfrågan för att de ungerska domstolarnas internationella behörighet ska fastställas. Den förefaller i stället ha utgått från att den ska fastställa tillämplig lag för att kunna bedöma om den har behörighet att pröva ERSTE Banks talan.

39. Såsom redan anförts ovan ska den domstol vid vilken en sådan talan väckts inledningsvis pröva om den har internationell behörighet. Nämnda domstol ska i detta syfte utgå från artikel 3.1 i förordningen trots att enbart behörigheten att inleda insolvensförfarandet uttryckligen anges i denna bestämmelse.

40. I detta avseende kan det hänvisas till domen i målet Seagon där domstolen slog fast att artikel 3.1 i förordningen ska tolkas så, att den innebär att den medlemsstat inom vars territorium ett insolvensförfarande har inletts även har internationell behörighet att pröva en talan som direkt kan härledas från detta förfarande och står i nära samband med detta [6].

41. Enligt min mening är den talan som väckts av ERSTE Bank en sådan talan, eftersom den avser en del av B.C.L. Tradings tillgångar som berörs av verkningarna av beslutet om att inleda insolvensförfarandet. Av det skälet härrör nämnda talan direkt från det insolvensförfarande som inletts mot B.C.L. Trading och står i nära samband med detta.

42. Med beaktande av den karaktär som den aktuella talan har ska den internationella behörigheten bedömas på grundval av artikel 3.1 i förordningen som innebär att de österrikiska domstolarna har behörighet om B.C.L. Tradings huvudsakliga intressen finns inom Österrikes territorium. Detta innebär naturligtvis inte att det nödvändigtvis måste röra sig om den domstol vid vilken insolvensförfarandet har inletts. [7]

43. Sammanfattningsvis kan fastställas att de ungerska domstolarna inte hade internationell behörighet att pröva ERSTE Banks talan om det för det första utgås från att beslutet om att inleda insolvensförfarandet som fattats av en österrikisk domstol vid tidpunkten för Ungerns anslutning till Europeiska unionen ska erkännas automatiskt i Ungern från och med dagen för anslutningen, och för

6 — Dom av den 12 februari 2009 i mål C-339/07, Seagon (REG 2009, s. I-767), punkt 21. Domstolen har nyligen bekräftat denna tolkning i dom av den 15 december 2011 i mål C-191/10, Rastelli Davide e C. (REU 2011, s. I-13209), punkt 20.

7 — Se, för ett liknande resonemang, domen i målet Seagon (ovan fotnot 6), punkt 27.

det andra den talan som väckts av ERSTE Bank direkt härrörde från detta insolvensförfarande och stod i nära samband med detta. Härav följer att domstolens svar på tolkningsfrågan inte skulle vara användbart för den hänskjutande domstolen vid prövningen av talan, eftersom den inte har internationell behörighet. Tolkningsfrågan är således hypotetisk.

44. Det är visserligen riktigt att det enligt fast rättspraxis, i ett förfarande enligt artikel 267 FEUF, uteslutande ankommer på den nationella domstol vid vilken tvisten anhängiggjorts som är den enda som har direkt kunskap om de faktiska omständigheterna i målet och som har ansvaret för det rättsliga avgörandet att, mot bakgrund av de särskilda omständigheterna i målet, bedöma såväl om ett förhandsavgörande är nödvändigt för att döma i saken som relevansen av de frågor som ställs till domstolen. Domstolen är följaktligen i princip skyldig att meddela ett förhandsavgörande när de frågor som ställts avser tolkningen av unionsrätten. [8]

45. Domstolen har dock även angett att det i undantagsfall ankommer på den att – för att pröva sin egen behörighet – undersöka de omständigheter under vilka den nationella domstolen anhängiggjort sin begäran om förhandsavgörande. Domstolen har endast möjlighet att underlåta att besvara en tolkningsfråga som en nationell domstol har ställt då det är uppenbart att den begärda tolkningen av gemenskapsrätten inte har något samband med de verkliga omständigheterna eller föremålet för tvisten i målet vid den nationella domstolen eller när frågan är hypotetisk eller när domstolen inte har tillgång till sådana uppgifter om de faktiska eller rättsliga förhållandena som är nödvändiga för att den ska kunna besvara tolkningsfrågan. [9]

46. Med hänsyn till ovannämnda rättspraxis samt tolkningsfrågans hypotetiska karaktär anser jag att domstolen inte har behörighet att besvara tolkningsfrågan.

47. Om domstolen emellertid skulle anse att den har behörighet att besvara tolkningsfrågan anser jag att tolkningsfrågan ska besvaras nekande, eftersom en av förutsättningarna för att tillämpa artikel 5.1 i förordningen inte har uppfyllts, nämligen den att gäldenärens egendom vid den tidpunkt då insolvensförfarandet inleds ska befinna sig inom en annan medlemsstats territorium. Detta villkor kan nämligen inte anses ha uppfyllts om den berörda egendomen vid den aktuella tidpunkten befann sig inom en medlemsstat som först senare blev medlem av unionen.

Förslag till avgörande

48. Med hänsyn till vad som anförts ovan föreslår jag att domstolen ska förklara sig sakna behörighet att svara på den fråga som Legfelsőbb Bíróság har ställt.

8 — Beslut av den 15 april 2011 i mål C-613/10, Debiasi, punkt 20, och där angiven rättspraxis.

9 — Dom av den 7 juli 2011 i mål C-310/10, Agafiţei m.fl. (REU 2011, s. I-5989), punkt 27 och där angiven rättspraxis.